

SOCIALNA VARNOST

I. Temeljni pojmi:

1. SOCIALNI PRIMER, SOCIALNI RIZIK – določeno stanje pri človeku, ki onemogoča pridobivanje dohodka z delom in tako prizadene človeka. Te rizike ločimo na EKONOMSKE IN FIZIČNE, FIZIČNE nadalje na POKLICNE in IZVEN DELA. (Bolezen zaradi dela ali izven dela).

SOCIALNI RIZIKI so tisti, ki ločujejo glede na vzrok poklicno bolezen in bolezen izven dela, ter nesreč pri delu in izven dela so pogojeni s t.i. OBJEKTIVNO ODGOVORNOSTJO delodajalca za svoje zaposlene delavce. Dajatve so v tem primeru (nesreč in poklicnih boleznih) bistveno višje in se pri njih zahteva manj pogojev.

Socialni riziki so v veliki večini neželjeni, izjema je materinstvo, ki pa ima enake posledice kot drugi riziki (začasna nesposobnost za delo in pridobivanje).

2. SOCIALNO ZAVAROVANJE – je oblika zavarovanja za štiri rizike:

- bolezni
- starost
- invalidnost in
- smrt

Ne zajema pa zavarovanje za brezposelnost, niti otroških dajatev in podobno.

3. SOCIALNO VARSTVO (POMOČ): - Ta sistem zagotavlja pomoč vsem tistim prebivalcem, ki zaradi mladosti, starosti, invalidnosti, bolezni ipd. ne morejo skrbeti zase. Dajatve so nizke, pokrivajo najnujnejše, financira pa se iz proračuna.

4. SOCIALNA VARNOST – je najširši pojem, ki zajema dajatve za rizike iz:

- socialnega zavarovanja,
- dajatve socialnega varstva,
- zavarovanje brezposelnosti in
- otroške dajatve

Gre za najširši pojem, ki naj bi zajel čimveč upravičencev in zagotavljal čim več dajatev.

II. Razvoj socialne varnosti na teritoriju današnje Slovenije

Prvi začetki socialne varnosti pri nas so bili že **od 1838 naprej, ko so bile ustanovljene prve blagajne za vzajemno pomoč**. Najprej so zajemale uslužbenke, trgovce in rudarje, kasneje pa tudi druge poklice.

Prvi celotni zakon je bil sprejet 1922 in je zajemal vse oblike socialnega zavarovanja ter dodatno še zavarovanje za brezposelnost, ki pa v praksi ni bilo do konca realizirano (zaradi vojne).

Po 1945 letu je bilo na teritoriju tedanje Jugoslavije cela vrsta posamičnih zavarovalnic, ki so bile združene v enotno socialno zavarovanje, sedež pa je bil v Zagrebu.

Po 1950 letu smo imeli na našem teritoriju t.i. **samoupravne interesne skupnosti** tudi na področju zdravstva ter pokojninskega sistema.

Po 1990 pa imamo posamezne **zavode** za zdravstveno, pokojninsko in invalidsko ter za brezposelnost.

1. SISTEM INDIVIDUALNEGA VARČEVANJA – delavci so od svojih mezd odvajali določene dajatve in imeli ta denar za pokrivanje socialnih rizikov.

2. SISTEM ODGOVORNOSTI DELODAJALCA – Ta sistem pomeni, da je delodajalec po načelu »KVAZI OČETOVSKA OBLASTI« moral poskrbeti za svoje zaposlene v primeru nastanka rizikov.

3. SISTEM ZASEBNEGA OZ. KOMERCIALNEGA ZAVAROVANJA – pomeni da so delodajalci vlagali sredstva za zavarovanje svojih zaposlenih v določene institucije komercialnega zavarovanja, te pa so izplačevala delavcem ob nastopu rizika denarne dajatve. Pripravljen so imeli tudi izračun, koliko mora delodajalec plačati za enega delavca..

S komercializiranjem tega sistema je prišlo do situacije, da so bili delodajalci nezadovoljni, ker so plačevali preveč, delavci pa zato, ker so dobili premalo dajatev, s precejšnjim časovnim zamikom, v obliki kapitalizirane rente (enkratna izplačila) ipd.

4.SISTEM SOCIALNEGA ZAVAROVANJA – se je pričel v desetletju med **1880 in 1890**, ko so bili v zahodni Evropi sprejeti prvi zakoni o zdravstvenem, pokojninskem in invalidskem zavarovanju. S temi zakoni je država prevzela skrb za zbiranje sredstev in za izplačevanje dajatev upravičencev, če so nastopili primeri predvideni v tej zakonodaji.

5.SISTEM DRUŽINSKIH DAJATEV – Najprej se je pojavil v **Franciji in Belgiji (1932)** in sicer zaradi načela ENAKEGA ŠARTA OTROK V ŽIVLJENJE ne glede na ekonomske možnosti družine v kateri prebivajo – gre za kombiniran sistem, vsem dodatki vendar v sorazmerju z dohodki.

Razlikovanje med družinami – posebnost v tem sistemu je proporcionalno večja dajatev za družine, ki imajo dva ali več otrok (za 1. otroka npr. 100, za 2. 120, za 3. 150 in proporcionalno naprej) Taka ureditev direktno izraža željo države po večji nataliteti in je v Franciji in Belgiji dosegla v tistem obdobju (1932) dober učinek

6.SISTEM SOCIALNE VARNOSTI IN SISTEM NACIONALNE SOCIALNE VARNOSTI – Pomeni da država s svojo zakonodajo zahteva zavarovanje vseh državljanov in to za vse rizike, pri nacionalni socialni varnosti celo z zbiranjem denarja z davki.

Prvi tak sistem je uvedla Nova Zelandija. Razlogi so v visokem bruto dohodku, ter majhna možnost gibanja prebivalstva.

III. Pravni viri socialne varnosti

Delimo jih na Mednarodne in Državne.

Mednarodne:

- Univerzalne
- Regionalne (večstranske ali Multilateralne
- bilateralne (dvostranske)

Univerzalni viri – **Konvencija o minimalnih normah socialne varnosti šteje 102** Konvencija 102 je moderna konvencija ker dopušča ratifikacijo TUDI NE V CELOTI. To pomeni, da lahko tista država, ki zaradi ekonomske situacije ne more ratificirati celotnega besedila izvzame tisto področje, ki je zanje previsoko. Bivša SFRJ je ratificirala z zadržki, brez družinskih in dajatev za invalidnost. Po 1991 RS sprejme vse ratificirane konvencije s prevzemom nasledstva.

Multilateralni viri - so v EU in so pomembni tudi za RS, ker mora prilagajati svojo zakonodajo tem normam.

IV. Temeljna načela socialne varnosti:

1.NAČELO ENOTNOSTI – Pomeni **enotno urejanje materije socialne varnosti**, ter **enotno urejanje minimuma pravic** ter organizirano **enotno službo**.

2. NAČELO UNIVERZALNOSTI – (Vse skupaj) – Pomeni, da naj bi v sistem socialne varnosti zajeli **vse prebivalstvo in vse socialne rizike**. Pri nas skoraj v celoti izvedeno na področju socialnega zdravstva, delno pa na invalidsko-pokojninskem področju.

3.NAČELO VZAJEMNOSTI IN SOLIDARNOSTI – Pomeni, da vsk plačuje enak odstotek od svoje plače – kar pomeni različne absolutne zneske, vendar ob nastopu rizika solidarnostno dobi enako vsak – zlasti velja to za zdravstveno zavarovanje.

4.NAČELO OBVEZNOSTI SOCIALNE VARNOSTI – Pomeni, da mora vsak, ki je v rednem delovnem razmerju od svoje plače odvajati določen % za financiranje vseh oblik socialne varnosti.

5.NAČELO DELITVE PO DELU – Pomeni, da vsak, ki je v času aktivnega dela prispeval več, v določenih primerih (pokojninsko zavarovanje) dobi tudi več ko nastopi socialni rizik. (Sistem zapiranja škarij v SPIZU pomeni, da je določen minimum pokojnine pod katero ne gre nobeden in maksimum preko katerega se ne gre, ne glede na večje plačevanje)

6.NAČELO DEMOKRATIČNOSTI IN SAMOUPRAVE ZPORABNIKOV – Pomeni, da se vse norme, ki veljajo glede pravic v socialni varnosti opredeljujejo skupno, tako s strani uporabnikov, izvajalcev in financerjev z usklajevanjem zelo nasprotujočih si stališč.

7. NAČELO NEZASTARLJIVOSTI IN NEODTUJLJIVOSTI PRAVIC – Pridobljene pravice po zakonu NE ZASTARAJO in so NEODTUJLJIVE OSEBNE pravice. Tudi niso prenosne.

8. NAČELO SPOŠTOVANJA PRIDOBLJENIH PRAVIC – Pomeni, da oseba, ki je pridobila določeno pravico iz socialne varnosti po tedaj veljavni zakonodaji to pravico ohrani tudi v prihodnje čeprav se kasnejša zakonodaja spremeni. Če se pridobljena pravica v primerjavi s kasnejšo sprejeto zakonodajo smatra za bolj ugodno takemu posamezniku ostane, ter mu ni treba v pokojninsko zavarovanje ali dodatne delovne dobe ali pa znižanje delovne dobe.

9. NAČELO VARSTVA PRAVIC – Pomeni najprej možnost varstva pravice v zavodu ali nosilcu zavarovanja, kasneje pa na posebnem sodišču za delovne in socialne spore.

IV. ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE

1. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju
2. Zakon o zdravstveni dejavnosti
3. Zakon o lekarniški dejavnosti
4. Zakon o odvzemu in presaditvi delov človeškega telesa zaradi zdravljenja

Slovenska zdravstvena zakonodaja ureja sistem zdravstvenega varstva, določa nosilce družbene skrbi za zdravje, ureja donose med zdravstvenim zavarovanjem in zdravstvenimi zavodi, ter ureja uveljavljanje pravic iz zdravstvenega varstva.

Osnovna načela:

- Osnovno načelo je, da ima vsak pravico do najvišje možne stopnje zdravja in mora skrbeti za svoje zdravje. Nihče ne sme ogroziti zdravja drugih
- Vsak je dolžan poškodovancem ali bolnim v nujnem primeru po svojih močeh nuditi prvo pomoč in omogočiti dostop do nujne medicinske pomoči.
- Zdravstveni delavci morajo v skladu z zdravstveno doktrino pri svojem delu obravnavati vse ljudi enako ter spoštovati njihove ustavne in zakonske pravice. Edini primer ko to načelo lahko zaobidemo, če gre za izredno nujnost zdravstvenega poseba.
- Po novi ureditvi je vsak zdravnik s področja osnovne zdravstvene dejavnosti (t.i. Osebni zdravnik), vsi ostali pa so NAPOTNI ZDRAVNIKI (specialisti) pri čemer je izbira svojega zdravnika tudi časovno omejena.

PRAVICE PACIENTOV

Vsak zavarovanec ima pravico do:

- Proste izbire zdravnika
- Prosta izbira zdravstvenega zavoda
- Lahko zahteva da ga pregledajo **posebni specialisti** in zahtevati **konziliarni pregled**
- Izvedeti za diagnozo svoje bolezni, ter za obseg, način, kakovost in predvideno trajanje zdravljenja.
- **Svojci lahko izvejo** od zdravnika diagnozo in prognozo **bolezni le, če da izrecno** dovoljenje pacient sam.
- Pacient ima pravico dati soglasje za kakršenkoli medicinski poseg s tem, da je predhodno obveščen o možnih učinkih in posledicah.
- Vsak ima pravico da odkloni predlagane medicinske ukrepe.
- Vsak lahko vpogleda v svojo zdravstveno dokumentacijo, razen če bi zdravnik ugotovil, da bi to **škodljivo vplivalo na njegovo zdravstveno stanje**.
- Vsak ima pravico, da **ugovarja na pristojni organ nadzora**, če meni, da niso bila uporabljena dovolj **učinkovita sredstva** za zdravljenje oz. če so bila **kršena etična načela**. Možnost nadzora je nujna in sicer **upravni in strokovni nadzor**.
- Vsak ima pravico da se seznanj s stroški zdravljenja in da zahteva obrazložitev računa za zdravstveno storitev – zlasti v primerih določenega sofinanciranja.

- Vsak posameznik pri katerem pride do kakršnekoli oblike neustreznega zdravljenja ima pravico do povračila škode od organizacije.
- Brez predhodnega soglasja se lahko opravi poseg, ko ne more več odločiti (pomembne so sposobnosti –preklicane osebe – odloča skrbnik), v primeru kome, nezavesti odloča zdravnik)

Predavanja 9.5.2002

- Bolnika, ki zaradi duševne bolezni **ogroža svoje življenje ali življenje drugih ali povzroča veliko škodo sebi ali drugim** je mogoče **brez njegove privolitve** sprejeti na zdravljenje v psihiatrično bolnišnico. V takih primerih pa mora pooblaščen oseba bolnišnice **najkasneje v 48 urah** obvestiti pristojno sodišče. Zdravnik sme zahtevati pomoč pristojnih Organov za notranje zadeve, če bi ugotovil neposredno ogroženost ali nevarnost pacienta ali drugih.
- Evtanos (milostna smrt po Grško) Evtanazija je oblika pomoči pri smrti običajno neozdravljivih bolnikov, brez prognoze ozdravljenja in s hudimi bolečinami, ter v zadnjem štadiju bolezni. Evtanazija je lahko **AKTIVNA** – direktni poseg v telo in je v večini držav prepovedana ali **PASIVNA** – gre za opustitev zdravljenja, neizvajanje ipd. V RS je oboje prepovedano, imamo pa v praksi primere pasivne evtanazije (aktivna bi bila prekoračenje doze morfija pri rakavih bolnikih)
- Nadomestno materinstvo – Pomeni, da otroka ne donosi naravna mati, ampak druga ženska, ki običajno za plačilo opravi storitev in donosi otroka ter ga kasneje partnerjema odda. Glavni pravni problem je pri opredelitvi kdo je v tem primeru mati, tudi zaradi ostalih pravnih posledic (dedovanje, pokojninske dajatve ipd.).
- Vsak, ki pride v ambulanto mora zdravstvenemu delavcu **obvezno zaupati resnične podatke** o svojem zdravstvenem stanju in **se ravnati po navodilih** zdravstvenega delavca. Če **bolnik ne spoštuje** navodil, ki mu jih da zdravstveni delavec, mu zdravstveni delavec **lahko odkloni** medicinsko pomoč, **razen v primeru nujne** medicinske pomoči.
- **Varstvo podatkov o pacientu** – Zdravstveni delavci, ki od bolnika izvedo določene zaupne podatke so **dolžni varovati kot poklicno skrivnost** vse podatke, ki jih izvedo od pacienta, pri čemer jih lahko **odveže poklicne skrivnosti le sam pacient ali sodišče**, za mladoletne osebe ali osebe pod skrbništvom pa odvežejo **starši ali skrbniki**.
- **STAVKA V ZDRAVSTVU** – Zdravstveni delavci imajo pravico do stavke – če ni bilo drugače ugodeno njihovim zahtevam, vendar morajo v času stavke zagotavljati bolnikom:
 - **nujno medicinsko pomoč**
 - **nego in**
 - **oskrbo**
- Zdravstveni delavci **ne smejo zapustiti** delovnega mesta **dokler ne dobijo nadomestila** pa čeprav je njihov določen delovni čas že potekel, če bi to pomenilo nevarnost za zdravje ljudi.
- **DEŽURSTVO IN STALNA PRIPRAVLJENOST** – Stalna pripravljenost je poseben delovni pogoj, ko mora biti delavec **dosegljiv za opravljanje nujne** medicinske pomoči.
- **ODGOVORNOST ZDRAVNIKA ZA SVOJE DELO** – Zdravstveni delavec za svoje strokovno delo v celoti prevzema **etično, strokovno, kazensko in materialno odgovornost**. V RS je bilo v zadnjem obdobju že nekaj primerov sodnih postopkov zoper zdravstvene delavce za precej visoke zneske.
- **UGOVOR VESTI ZDRAVSTVENIH DELAVCEV** (56 čl. Tudi vprašanje na izpitu) – Zdravstveni delavec **ima pravico odkloniti** zdravniški poseg, če sodi, da ni v skladu z njegovo vestjo, vendar mora o tem obvestiti zdravstveni zavod. Ta je tisti, ki je dolžan zagotoviti izvajanje te pravice ali pri drugem zdravniku ali pri drugi organizaciji ali zavodu. Edina izjema so nujni primeri, ko zdravnik ne sme odkloniti posega.
- **NOVE METODE ZDRAVLJENJA** – Preizkušanje novih metod zdravljenja, rehabilitacija in preizkušanje zdravil je dovoljeno samo s soglasjem Ministrstva za zdravje in s pisnim soglasjem bolnika (skrbnika ali staršev). Izjemna možnost je testiranje na prostovoljcih, ki morajo pisno potrditi svoje soglasje, da so seznanjeni z eventualnimi stranskimi učinki.
- **OBDUKCIJA** (Raztelešenje) – **Je obvezna** po zakonodaji v RS za vsako umrlo osebo, ki je **umrla v zdravstvenem zavodu** ali pri **zasebnem zdravstvenem** delavcu. Za ostale primere je **priporočljiva, zlasti, če** bi šlo za **dvoumljiv razlog** smrti ali celo **indic za kaznivo dejanje**. Z obdukcijo se naj zlasti ugotovijo **VZROK in ČAS SMRTI**.
Obdukcija se izjemoma lahko **NE IZVRŠI** če so kumulativno (skupaj) izpolnjeni trije pogoji:
 1. **Izrecna želja svojcev**
 2. **Vzrok smrti je nesporen**
 3. **Če se lečeči zdravnik s tem strinja**
- Zdravstveni delavci morajo obvladati slovenski jezik (Na dvojezičnem področju tudi drugi jezik), razen za tiste primere, ko nimajo direktnega stika z bolnikom. V neposrednem stiku z bolnikom se zahteva znanje slovenščine.

- SEKUNDARIAT – Je posebna oblika delovnega razmerja zdravnika, ko določen rok (2 leti) opravlja delo skupaj z že usposobljenim zdravnikom in na koncu opravi preizkus usposobljenosti (isto kot pripravništvo).
- Posebnost je tudi **specializacija** za posamezna ožja zdravstvena področja. Specializacijo določi zdravniška zbornica v soglasju z Ministrstvom za zdravje.
- STROKOVNO IZPOPOLNJEVANJE – Zdravstveni delavci se morajo strokovno izpopolnjevati za spremljanje razvoja zdravstvenih ved, pri čemer zakon izrecno določa, da morajo zdravniki in zobozdravniki dokazati strokovno usposobljenost v svoji stroki **vsakih 7 let**. Če posamezen zdravnik tudi drugič ne opravi uspešno preizkusa usposobljenosti mu zdravniška zbornica odvzame dovoljenje za samostojno delo.
- PRIMARIJ – Zdravstveni delavec, ki pri svojem delu izredno izstopa lahko dobi za uspešno zdravstveno, organizacijsko in strokovno delo naziv primarij.

- Zakon o zdravstvenem varstvu določa Družbeno skrb za zdravje, kaj je potrebno v okviru državne ali občinske ravni, določa Zdravstveno varstvo v zvezi z delom in delovnim okoljem (poklicne bolezni, obolenja, preventivni zdravstveni pregledi).
- DELITEV ZAVAROVANJA –
 1. Obvezno
 2. Prostovoljno

- **OBVEZNO ZAVAROVANJE** -. je tisto, ki je zagotovljeno najširšemu krogu oseb (14-15 čl.)
- PRAVICE IZ OBVEZNEGA ZAVAROVANJA – Pravice do zdravstvenih storitev spo v RS plačane do največ 100 % (nalezljive bolezni, zdravstveno varstvo žensk in nujna medicinska pomoč), pa vse do najmanj 50% (zdravila z vmesne liste, zobno – protetično zdravje odraslih, očesni pripomočki odraslih) Vmes pa je še 95%, 80% in 65%.
- POGREBNINA – dobijo tisti, ki so poskrbeli za pogreb
- POSMRTNINA – se da svojcem, ki so živeli s pokojnim, če nimajo sredstev za preživljanje ...
- **PROSTOVOLJNO ZAVAROVANJE** – Se uvede za razliko:
 - kjer obvezno zavarovanje krije le del
 - ali za večji obseg pravic, višji standard ali za določene pravice, ki niso zajete v obveznem zavarovanju.

- KONCESIJA ZA OPRAVLJANJE ZDRAVSTVENE DEJAVNOSTI – Zavod za zdravstveno dejavnost sklepa za izvajanje določenih programov z zdravstvenim delavcem koncesijsko pogodbo, kjer morajo biti določeni elementi, za katera dela gre, določeno območje in tudi elementi plačila.

ZAKON O LEKARNIŠKI DEJAVNOSTI

- Lekarniška dejavnost je oblika zagotavljanja preskrbe prebivalstva in zdravstvenih zavodov z zdravili in tudi t.i. magistralna priprava zdravil.. Nobena pravna oseba niti posameznik, ne sme v pravnem prometu poslovati pod imenom lekarna, če ne opravlja lekarniške dejavnosti po definiciji.

Lekarniško dejavnost lahko opravlja kot zasebnik dipl. inženir farmacije, ki izpolnjuje še dodatne pogoje (strokovni izpit, da mu ni prepovedano opravljanje dejavnosti...)

- KONCESIJA – Za opravljanje lekarniške dejavnosti se lahko posamezniku izda, če je na določenem teritoriju potreba po lekarni. V primeru, če zasebni lekarnar ne more več opravljati tega dela, ali če umre lahko izjemoma ožji družinski član opravlja dejavnost še naprej (če izpolnjuje pogoje) ali zaposli pooblaščenca, vendar najdalj za rok 5 let. Lekarniška zbornica zagotavlja uspešno lekarniško dejavnost v RS.

ZAKON O ODVZEMU IN PRESADITVI DELOV ČLOVEŠKEGA TELESA ZARADI ZDRAVLJENJA

Slovenska zakonodaja loči dva primer:

- presajanje iz živih oseb,
- Presajanje iz mrtvih darovalcev.

Posebej je določeno, da delov človeškega telesa ni mogoče prodajati, čeprav smo že imeli primere posameznikov, ki so želeli prodati posamezne organe.

- **Iz telesa živega dajalca** – je dopustno odvzeti organ ali del telesa samo če v to privoli pisno in če je tveganje za njegovo zdravje po medicinskih kriterijih v mejah sprejemljivega. Osnovno pravilo je, da naj bi se od živega darovalca jemala le tkiva, ki se obnavljajo, izjeme so pri ledvicah, delih jeter ipd.
- **Odvzem delov telesa umrle osebe** – Več organov hkrati, če je ugotovljena smrt (možganska smrt). Umrlemu je mogoče odvzeti organe, ko je po medicinskih kriterijih in na predpisan način ugotovljena smrt dajalca. T.i. možgansko smrt ugotovi komisija, zapisnik o tem morajo podpisati vsi iz komisije.

Komisija, ki je ugotovila smrt, ne sme biti ista, ki bo odvzela in presadila organ. Taka ureditev naj bi preprečila prav vse eventuelne možne zlorabe.

- **PRIVOLITEV POSAMEZNIKA ZA ODVZEM ORGANOV** – V RS je potrebno povprašati sorodnike za mnenje, če posameznik ni imel izkaznice darovalca, pri čemer se odvzem ne opravi, če oseba, ki je bila umrlemu blizu odvzemu nasprotuje.

ZAKON O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU

Sistem obsega:

- obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi medgeneracijske solidarnosti
- Obvezno in prostovoljno dodatno pokojninsko in invalidsko zavarovanje
- Pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi osebnih pokojninskih varčevalnih računov kar ureja poseben zakon

Zavarovalni primeri

Zavarovani primeri kot podlaga za pridobitev pravic iz invalidskega in pokojninskega zavarovanja so:

- starost
- invalidnost
- potreba po stalni pomoči in postrežbi
- telesna okvara
- smrt

Vrste pravic urejenih z obveznim zavarovanjem (tudi DRŽAVNA POKOJNINA)

- A) Pokojnine
 - Starostna
 - Invalidska
 - Vdovska
 - Družinska
 - Delna
- B) Pravice iz invalidskega zavarovanja
 - Do poklicne rehabilitacije
 - Nadomestila za invalidnost

Socialna varnost – zapiski s predavanj Maj 2002

- Premestitev na dela s krajšim delovnim časom
- Drugih nadomestil iz invalidskega zavarovanja
- Povrnitve potnih stroškov

C) Dodatne pravice

- do dodatka za pomoč in posrežbo
- do invalidnine
- varstveni dodatek k pokojnini

D) Druge pravice

- odpravnina
- oskrbnina
- Pravica do dodatka za rekreacijo ali do enkratnega letnega dodatka

Pridobitev pravic

Zavarovanec pridobi pravico z dnem, ko so izpolnjeni pogoji za pridobitev pravice. (prenehanje obveznega zavarovanja za pokojnino), kmet takrat ko odda kmetijo prevzemniku, jo proda ali odda v dolgoročni najem.

V primeru samopoškodbe z namenom uveljavitve pravice zavarovanec ne pridobi pravice.

Pokojninsko zavarovanje v RS je urejeno v posebnem zakonu, ki v **8. členu** razloži pomen posameznih izrazov (Izrazi pomembni za znanje pri izpitu):

- **brezposelen delavec**

1.zavarovanec, ki prejema denarno nadomestilo za primer brezposelnosti ter

2.zavarovanec, ki mu manjka do 3 leta do upokojitve in mu Zavod RS za zaposlovanje plačuje prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje

- **Delovna doba** – zavarovalna doba brez upoštevanja dokupljene dobe študija in vojaškega roka ter dodane dobe
- **Dokupljena doba** – obdobje, določeno z zakonom, v katerem zavarovanec ni bil vključen v obvezno ali prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, šteje pa se v zavarovalno dobo ob pogoju plačila prispevkov.
- **Dodana doba** – čas zunaj zavarovanja, ki se upošteva pri ugotavljanju minimalne pokojninske dobe za pridobitev pravice do starostne pokojnine (zaključen študij in dejanski čas vojaškega roka)
- **Dodatek za pomoč in postrežbo** – denarni prejemek, ki ga upravičenec pridobi v primeru, ko ne more samostojno opravljati vseh ali večine osnovnih življenjskih potreb – Lahko tako prejemnik pokojnine in tudi aktivni zavarovanci (slepi ali slabovidni, nepokretni)
- **Pokojninska doba** – zavarovalna in posebna doba, glede na katero se ugotavljajo pogoji za pridobitev pravice do pokojnine in glede na katero se določi odstotek za odmero pokojnine. Gre za čas prebit v obveznem zavarovanju in čas, ki se všteva v pokojninsko dobo brez plačila prispevkov
- **Posebna doba** – obdobja, ki se v skladu z zakonom štejejo v pokojninsko dobo ne glede na plačilo prispevkov
- **Prišteta doba** – del obdobja med nastankom invalidnosti in določeno starostjo, ki se upošteva pri odmeri invalidske pokojnine kot fiktivna pokojninska doba
- **Zavarovalna doba** – Obdobje, ko je bil zavarovanec vključen v obvezno ali prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter obdobja, za katera so bili plačani prispevki
- **Varstveni dodatek** – Denarni dodatek upokojencu s pokojninsko dobo, ki je krajša od 40 let (M) ali 38 let (Ž), ki izpolnjuje premoženjski cenzus in katerega pokojnina je nižja od osnove za odmero dodatnih pravic. – zaradi zagovitve socialne varnosti

OBLIKE POKOJNINSKIH DAJATEV:

- **Državna pokojnina** – Prejemek, ki se ob dopolnitvi določene starosti zagotavlja osebam določenim s tem zakonom, ki niso dopolnile minimalne zavarovalne dobe za priznanje pravice do pokojnine in izpolnjujejo pogoje v skladu s tem zakonom – 65 let starosti in 30 let bivanja v RS med 14 in 65 letom
- **Družinska pokojnina** – Pokojninski prejemek, ki pripada družinskim članom umrlega upokojenca ali zavarovanca, ki je dopolnil določeno pokojninsko dobo, če izpolnjujejo ostale pogoje iz zakona. – Otroci, pastorki, vnuki ali drugi otroci, ki jih je preživljal, starši in posvojitelji, ki jih je preživljal, ter bratje in sestre, ki jih je preživljal in nimajo lastnih sredstev za preživljanje.
- **Delna pokojnina** – starostna pokojnina, ki se delavcu, ki je po upokojitvi ostal oziroma ponovno vstopil v delovno razmerje s skrajšanim delovnim časom, izplačuje v sorazmerju s skrajšanjem polnega delovnega časa
- **Invalidska pokojnina** – Pokojninski prejemek, ki pripada zavarovancu ob nastanku invalidnosti, Invalidnost je podana, če je zaradi spremembe v zdravstvenem stanju, ki jih ni mogoče odpraviti z zdravljenjem ali rehabilitacijo zavarovancu zmanjšana možnost za zagotovitev oz. ohranitev delovnega mesta

Razvršča se v kategorije:

I.kategorija – ni več zmožen opravljati organiziranega dela

II.kategorija – Delovna zmožnost za svoj poklic zmanjšana za 50 % ali več

III.kategorija – Ni več zmožen opravljati delo s polnim delovnim časom oz manj kot 50 % delovna zmožnost

Ukrepi: Pravica do rehabilitacije, do premestitve in nadomestila, do dela s krajšim delovnim časom od polnega, Pravica do nadomestila za invalidnost, Povračila potnih stroškov.

V primeru, da ob nastanku invalidnosti izpolnjuje pogoje tudi za starostno pokojnino lahko sam izbira katero bo uveljavljal.

- **Invalidnina** – denarni prejemek, ki ni namenjen invalidom ampak osebam, ki imajo takšno okvaro – Pri zavarovancu nastane Telesna okvara (izguba, poškodovanost) zavarovancu, ki nastane med zavarovanjem pridobi pravico do nadomestila enako kot velja za pridobitev invalidske pokojnine. Pravico dobi če je Okvara posledica poškodbe pri delu ali poklicne bolezni (najmanj 30% okvavra), bolezni ali poškodbe izven dela najmanj 50% in dopolnjena pokojninska doba za pridobitev invalidske pokojnine) Zavarovanec dobi invalidnino poleg ostalih iz tega zakona.
- **Poklicna pokojnina** – prejemek iz dodatnega obveznega poklicnega zavarovanja
- **Starostna pokojnina** – je pokojninski prejemek, ki pripada zavarovancu ob dopolnitvi dveh pogojev in sicer določena starost 58 in in pokojninska doba 40(M), 38 (Ž) 40/38 – 58 let, 20 pokojninske dobe- 63 let (M) 61 (Ž) in 15 pokojninske 65 let (M) in 63 let (Ž)
- **Vdovska pokojnina** – Pokojninski prejemek, ki pripada preživelemu zakonskemu partnerju, oziroma ob izpolnjevanju določenih pogojev tudi razvezanemu partnerju umrlega zavarovanca ali uživalca pokojnine, če izpolnjuje pogoje v zakonu. – Starost 53 let nezmožnost za delo, dolžnost preživljanja skupnega otroka

Posebni primeri zavarovanja

Za invalidnost, telesno okvaro ali smrt, ki je posledica poškodbe pri delu ali poklicne bolezni so obvezno zavarovani

- študentje in dijaki pri pouku, praksi,
- otroci in mladostniki z motnjami v telesnem in duševnem razvoju pri pouku v zavodih
- Prostovoljna praksa po končanem šolanju
- Vojaški invalidi, civilni invalidi na poklicni rehabilitaciji
- Dijaki in študentje na študiju pri delu preko študentskih servisov
- Zaporniki v zavodih pri delu in izobraževanju

ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE

Obvezno zavarovanje je nosilec Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije

Prostovoljno zavarovanje izvajajo zavarovalnice

Obvezno obsega:

1.Zavarovanje za primer bolezni in poškodbe izven dela

2.Zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni

Zagotavljajo se:

1. Plačilo zdravstvenih storitev
2. Nadomestilo plače med začasno zadržanostjo z dela
3. Pogrebna in posmrtnina
4. Povračilo potnih stroškov v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenih storitev

Socialna varnost – vprašanja

1. Invalidska pokojnina
2. Socialna varnost – socialno zavarovanje – socialno varstvo
3. Primer – Neki delavec je na bolniškem dopustu. Kaj v primeru, če sorodniki preverjajo za zdravstveno stanje in kaj če preverja delodajalec. Ali lahko zdravnik da podatke.
4. Pravice iz starosti

Vprašanja 26.3.2002

1. Zgodovinski razvoj soc. varnosti po svetu
2. Načela soc varnosti
3. Pacient želi vpogled v zdravniško dokumentacijo in izvedeti svojo diagnozo. Zdravnik je mnenja, da je zanj to škodljivo. Kaj je pravilno?
4. Obdukcija po naši zakonodaji -pogoji
5. Invalidska pokojnina - definicija, upravičenci in pogoji

Vprašanja 21.5.2002

1. Temeljna načela
2. Evtanazija. Opredeli pojem, pravna ureditev v RS in svetu in mnenja za in proti
3. Primer: Bolnik v zadnjem stadiju bolezni želi izvedeti diagnozo, prognozo in želi vpogledati v zdravstveno dokumentacijo
4. Dežurstvo in Pripravljenost zdravstvenih delavcev
5. Invalidska pokojnina

Socialna varnost – vprašanja

5. Zavarovalna doba, Pokojninska doba, Delovna doba
6. Načela socialne varnosti
7. Ugovor vesti pri splavu